

ASZTRAKONIA

REGIONÁLIS
TUDOMÁNYOS
ÉVKÖNYV

61.
2023.

ARRABONA

61.

RÓMER FLÓRIS
Művészeti és Történeti Múzeum

— alapva 1859 —

GYŐR
2023

ARRABONA 61. 2023
Regionális Tudományos Évkönyv

Szerkesztőbizottság:

Barna Attila, Csiszár Attila, Czigány Dávid, Horváth József, László Csaba (elnök),
N. Matus Zsanett (titkár), Németh Veronika, Oross András, Szalay Balázs, Vajk Ádám

Felelős szerkesztő:

Nemes Gábor

Szerkesztők:

Cserhalmi Zoltán, Kelemen István

Olvasószerkesztő:

N. Matus Zsanett, Világi Dávid

Külső lektorok:

Gabler Dénes, Ilon Gábor, Korpás Zoltán, Kruppa Tamás, Pandur Ildikó, Vizi Márta

Rezümék fordítása (angol):

Kovács Lajos

Arculatterv és technikai szerkesztés:

Tanai Csaba Taca

A kiadvány megjelenését támogatta:

Győri
Egyházmegyei
Gyűjteményi Központ

Nemzeti
Kulturális
Alap

SOPRONI MÚZEUM
ALAPÍTVÁNY

ISSN 0571-1304

Kiadja: Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum

Nyomdai kivitelezés: Palatia Nyomda és Kiadó Kft.

Megjelenik: 300 példányban

TARTALOM

TANULMÁNYOK

Mrenka Attila

BRONZTŰK A SOPRONI VÁRHELYRŐL I.9

Agócs Nándor – Mosoni Molki – Szabó Ernő

ÚJ RÓMAI OLTÁR GYŐRBŐL.....43

AZ ÉSZAK-DUNÁNTÚL A TÖRÖK KORBAN (1526–1686)

Kanász Viktor

SZÁSZ MÓRIC 1552. ÉVI MAGYARORSZÁGI HADJÁRATA ÉS GYŐRI TÁBOROZÁSA61

Lakatos Bálint

HALÁL BÉCSÚJHELYEN

Somogyi János győri kereskedő és Magyar Ferenc hagyatéka, 1590–159191

Tusor Péter

ÚJABB TÖRÖK HÁBORÚ VASVÁR UTÁN?

Antonio Pignatalli nuncius jelentései (1668–1670)113

B. Benkhard Lilla – Ivicsics Péter – Mentényi Klára – Simon Zsófia – Söptei Imre

MŰHELYBŐL LAKÓHÁZ

A kőszegi Dózsa György utca 1. építés- és tulajdonlás-története

a 17. század közepétől napjainkig.....151

Rakonczay Rita

KÁLYHACSEMPÉK A KISALFÖLDÖN A 17. SZÁZADBAN.....189

TÚZZEL, VASSAL. I. MŰKOVÁCS-IPARMŰVÉSZETI KONFERENCIA

2022. május 25., Apátúr ház, Győr

Pandur Ildikó

REPREZENTATÍV ÉS POLGÁRI

Műkovácsképzés és a budapesti Jungfer-műhely

iskolateremtő szerepe Magyarországon249

Tóth István

MŰKOVÁCS-IPARMŰVÉSZEK SZEGEDEN A 20. SZ. MÁSODIK FELÉTŐL 1944-IG271

Pápai Emese

ARANYKOSZORÚS MŰKOVÁCS MESTEREINK A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT281

Kriston-Vízi József – Dömötör Tibor Attila

TIRINGER FERENC MŰLAKATOS, ARANYKOSZORÚS KOVÁCSMESTER

TECHNIKAI ÉS MOTÍVUMMEGOLDÁSAI305

Huszár Mihály – Szabó Béla

HIKMAN BÉLA MARCALI MŰLAKATOSMESTER PÁLYAKÉPE ÉS IPARMŰVÉSZETI ÖRÖKSÉGE.....	321
---	-----

Lénárd Anna Alina

KITLINGER KÁLMÁN ÖTVÖS-IPARMŰVÉSZ MUNKÁSSÁGA	337
--	-----

Pálinkás Szilvia

AZ IPARMŰVÉSZETTÉ EMELT KOVÁCSOLTVAS-MŰVESSÉG BEMUTATÁSA LEHOCZKY JÁNOS KOVÁCS IPARMŰVÉSZ ÉS LEHOCZKY TIVADAR FÉM SZAKRESTAURÁTOR MUNKÁSSÁGÁN KERESZTÜL.....	353
--	-----

SZEMLE

Léhner Zita

Horváth Ciprián: Honfoglalás és kora Árpád-kori sírok, temetőik és szórványleletek a Nyugat-Dunántúlon I. A Magyarországtudató Intézet Kiadványai 52. Budapest, 2022.	387
--	-----

Balázs Lívía

Bivio 2020. Tanulmányok az Evangélikus Országos Könyvtár műhelyéből. Szerk. Mányoki János, Pintér Gábor. Budapest, Evangélikus Országos Gyűjtemény, [2021].	391
--	-----

Dominkovits Péter

Arrabona Jaurinum Giavariono Raab Győr. Egy város emléke metszeteken és képeken. Szerk.: Fazekas István. Győr–Budapest, 2021.	407
--	-----

E SZÁMUNK SZERZŐI	411
-------------------------	-----

SUMMARY

STUDIES

<i>Attila Mrenka</i>	
BRONZE PINS FROM SOPRON VÁRHELY I.	9
<i>Nándor Agócs – Molki Mosoni – Ernő Szabó</i>	
NEW ROMAN ALTAR FROM GYŐR	43
NORTHERN TRANS-DANUBIA IN THE TURKISH ERA (1526–1686)	
<i>Viktor Kanász</i>	
MAURICE OF SAXON'S CAMPAIGN IN HUNGARY AND HIS ENCAMPMENT AT GYŐR IN 1552	61
<i>Bálint Lakatos</i>	
DEATH IN WIENER NEUSTADT The Inheritance of János Somogyi, a Merchant of Győr and Ferenc Magyar, 1590-1591	91
<i>Péter Tusor</i>	
ANOTHER TURKISH WAR AFTER THE VASVÁR PEACE TREATY? Reports of Nuncio Antonio Pignatalli (1668–1670)	113
<i>Lilla B. Benkhard – Péter Ivicsics – Klára Mentényi – Zsófia Simon – Imre Söptei</i>	
FROM A WORKSHOP TO A DWELLING HOUSE The Construction and Ownership History of 1 Dózsa György Street, Kőszeg, from the Mid-17th Century to the Present Day	151
<i>Rita Rakonczay</i>	
STOVE TILES IN THE KISALFÖLD REGION IN THE 17 TH CENTURY	189
WITH FIRE AND IRON	
1ST. BLACKSMITH APPLIED ART CONFERENCE 25 May 2022, Apátúr House, Győr	
<i>Ildikó Pandur</i>	
GOGOL'S CLOAK AND JUNGFER'S WORKSHOP Blacksmith Applied Art Training and the Role of the Jungfer Workshop in Budapest as a Model School in Hungary	249
<i>István Tóth</i>	
BLACKSMITHS APPLIED ARTISTS IN SZEGED FROM THE SECOND HALF OF THE 19 TH CENTURY TO 1944.....	271
<i>Emese Pápai</i>	
OUR MASTER BLACKSMITHS WITH GOLD BRAID BETWEEN THE TWO WORLD WARS	281

<i>József Kriston-Vízi – Attila Tibor Dömötör</i>	
TECHNICAL AND MOTIF SOLUTIONS OF MASTER BLACKSMITH WITH GOLD BRAID FERENC TIRINGERI.....	305
<i>Mihály Huszár – Béla Szabó</i>	
THE CAREER AND ARTISTIC HERITAGE OF BÉLA HIKMAN, MASTER BLACKSMITH FROM MARCALI	321
<i>Anna Alina Lénárd</i>	
THE WORK OF KÁLMÁN KITLINGER, A GOLDSMITH APPLIED ARTIST.....	337
<i>Szilvia Pálincás</i>	
THE ART OF WROUGHT IRONWORKING THROUGH THE WORK OF THE BLACKSMITH APPLIED ARTIST JÁNOS LEHOCZKY AND THE METAL RESTORER TIVADAR LEHOCZKY.....	353
 REVIEWS	
<i>Zita Léhner</i>	
Ciprián Horváth: The Magyar Conquest of the Carpathian Basin and Early Árpadian Age Graves, Cemeteries and Scattered Sites in Western Transdanubia I. A Magyarságkutató Intézet Kiadványai 52. Budapest, 2022.	385
<i>Livia Balázs</i>	
Bivio 2020. Studies from the Workshop of the National Lutheran Library. Ed. János Mányoki, Gábor Pintér. Budapest, Evangélikus Országos Gyűjtemény, [2021].	391
<i>Péter Dominkovits</i>	
Arrabona Jaurinum Giavariono Raab Győr. The Memory of a City in Engravings and Images. Ed. by István Fazekas. Győr–Budapest, 2021.	407

Lakatos Bálint

HALÁL BÉCSÚJHELYEN

Somogyi János győri kereskedő
és Magyar Ferenc hagyatéka, 1590–1591

A 16. század közepére erődvárossá kiépülő Győr átalakuló társadalmában a polgárok vezető csoportjának anyagi megerősödését a regionális közvetítő kereskedelembe való bekapcsolódásuk hozta magával. Ahogy Gecsényi Lajos a távolsági szarvasmarha-kereskedelem vonatkozásában, de általánosabb érvennyel találóan megállapította, a 16–17. században „a győri kereskedő-polgárok tevékenysége elsősorban a különböző áruk összegyűjtésére és a helyi szükségletek kielégítése mellett nyugat felé való továbbítására összpontosult.”¹ Amíg azonban az ehhez kapcsolódó jelenségek és a kereskedő-marhatózsér csoportok személyi összetétele és kapcsolatrendszere a 17. század elejétől viszonylag részletesen megismerhető,² a 16. századi polgárok tevékenységéről sokkal kevesebb és töredékesebb ismerettel rendelkezünk. A rövid török uralom (1594–1598) következtében ugyanis Győr város korábbi levéltári anyaga elpusztult, ezért minden olyan adat, írásos forrás becses, amely ehhez adalékot nyújthat.³

Az alább teljes szöveggel közölt, hat tételből álló irategyüttest 2018 februárjában Ausztriában, a Bécsújhelyi Városi Levéltár (Stadtarchiv Wiener Neustadt) állományában tártuk fel Péterfi Bencével közös kutatóút során.⁴ Mivel a bécsújhelyi városi regisztrátúra a 18. század közepi tematikus szempontú rendezésnek is köszönhetően szétzilálódott,⁵ a városi levéltári anyagból más, az ügyre vonatkozó forrásadatot nem találtam, és a rövid idő alatt nem is nyílt mód a szövegekben említett személyekre szisztematikusan rákeresni.⁶ A történet tehát több ponton hiányos, ennek ellenére a forráscsoport közreadása Győr 16. század végi társadalomtörténete szempontjából fontos, még ha remélhető is, hogy a későbbiekben az esetről való ismereteink bővíülhetnek.

¹ GECSÉNYI: Gazdasági és társadalmi változások 82. Lásd még Uó: Győr kereskedelmi szerepe 24–26., 28–30.

² GECSÉNYI: Gazdasági és társadalmi változások 77–90.; Uó: Győr kereskedelmi kapcsolatai 255–268.

³ LENGYEL: Győr város levéltára 52–54.

⁴ A kutatás a LP2015-4/2015. azonosítójú MTA Lendület-pályázat támogatásával valósult meg. E helyütt köszönjük Weisz Boglárka projektvezető támogatását.

⁵ Vö. BUTTLAR: Stadtarchiv 12–14.; GERHARTL: Matthias Fuhrmann 40–42.

⁶ A további kutatás során az 1566-tól induló bírósági jegyzőkönyvek (Gerichtsprotokolle), ill. az 1430-tól meglévő Gewährbücher (végrendeleti, ingatlanforgalmi, kereskedelmi ügyeket tartalmazó városkönyvek) megfelelő köteteit is alaposan végig kellene nézni, jöllehet az utóbbi 1587–1601 között hiányos. MAYER: Geschichte II/1. 138. – A levéltárban helyben használható két általános segédlet-kötetben (Sachverzeichnis [Tárgymutató] és Ortsverzeichnis [Helynévmutató]) a „Gwb.” rövidítés utal a Gewährbücher köteteire. A mutatókat kutatóutunk alkalmával végignéztük.

A címben jelzett bécsújhelyi haláleset körülményeiről ugyanis nem sokat tudunk; az eddig feltárt forrásokból a pontos ideje sem derül ki. Az elhunyt személy, Magyar Ferenc győri polgár a győri kereskedők közé tartozott, de működéséről, vagyoni helyzetéről és anyagi erejéről semmit sem tudunk. Minden jel szerint a történet többi szereplőjével együtt ingatlantulajdonos polgár lehetett, mert Győrben családja mellett háznépe, háztartása is volt („az elhunytak itt, nálunk felesége, gyermekei és familiája is van”).⁷ Hitvesének és gyermekeinek nevét nem ismerjük (lásd az 1. számú forrást).⁸

A történet voltaképpen főszereplője azonban nem ő, hanem kereskedőtársa, Somogyi (Somodi) János győri polgár volt. Róla is csupán halvány, benyomásszerű képet alkothatunk. Győr város első telekkönyve szerint 1567-ben a Kalmár utcában volt telke, amelynek az egyik sarkával az Úri utca felé nézett, másik oldalról az Alsóközép utca felé esett.⁹ Ezek szerint gyaníthatóan a győri kereskedők közepmezőnyébe tartozhatott, és 1590-ben már egy meglelt ember lehetett: talán emiatt is betegeskedhetett 1590 telén (lásd a 4. sz. forrást). Bár személyét csábító lenne a 17. század elején szereplő győri kereskedő Somogyi Jánossal azonosítani, aki 1634-ben a győri jezsuiták Patrona Hungariae-kongregációjának alapító tagja volt,¹⁰ 1637-ben pedig Böythe Miklós szerémi püspök és győri kanonok gondviselőjeként és borának eladójaként is szerepel,¹¹ ezek az adatok egy másik Somogyi Jánosra vonatkoznak. A Gecsényi Lajos által hasznosított 1627. május 14-i tanúvallomási jegyzőkönyv szerint ugyanis – amelyből azt tudjuk meg, hogy Somogyi társaival együtt Csapó János „alfölditől” hatvanhárom ökröt vásárolt – Somogyi 40 éves volt.¹² Ha a forrástípusból adódóan az életkor feltüntetése nem is volt pontos, akkor is egy generációval fiatalabb lehetett a mi történetünkben szereplő Somogyi Jánosnál, mert 1587-ben vagy akörül született. Az esetleges leszármazás vagy rokoni kapcsolat tisztázásában nem segít, hogy a győri káptalan felvállási jegyzőkönyveiben ez idő tájt több, részint Győr, Komárom és Sopron megyei nemes Somogyi/Somody család tagjai is feltűnnek; a nemtelen és győri illetőségű Somogyiak között pedig éppen nem találni János nevűt.¹³ A pozsonyi városi tanácsülési

⁷ „Habet defunctus hic apud nos uxorem, liberos ac familiam...” (1. sz.)

⁸ Talán leszármazottja lehetett az a providus Magyar Farkas (fiai: Márton és György), aki 1602. júl. 4-én Szűcs István győri kőházát vette meg 65 forintért. GyEL GyKHLt Felv. jkv. VI. köt. 266.

⁹ Telekkönyv 52. „Schumadi Janusch burgers platz mit dem einen eckh gegen der Herrngaßen breitt 6 clafter 5 schuch und gegen der Untern mitl gaßen lanng 7 clafter”. VILLÁNYI: Győr helyrajza 62–63., 137.

¹⁰ KÁDÁR: Patrona Hungariae-társulat 329/53. sz., Tanácsülési jkv. VII. 108/356. sz.

¹¹ Tanácsülési jkv. VIII. 36/80. sz. – Böythére legújabbán lásd KÁDÁR – B. SZÉKELY: Adattár 563.

¹² GECSÉNYI: Győr kereskedelmi kapcsolatainak 257., GyEL GyKHLt Th III. Nr. 24826.

¹³ A teljesség igénye nélkül: GyEL GyKHLt Felv. jkv. III. köt. pp. 257–259. 1574. nov. 18. Pázmány János és fia: Ferenc nemesi kúriájukat providus Somogyi Ambrusnak adják, ill. Nagybéla pusztá birtokuk felét elzálogosítják; IV. köt. pp. 200–202. 1582. szept. 8. Markházy Imre és János szerződése Somogyi másként Gombkötő Pállal egy markházi birtokrészre vonatkozóan; V. köt. pp. 536–537. 1593. jún. 17. egregius Alföldy György és nemes Somogyi másként Gombkötő Pál birtokcseréje; VI. köt. p. 268. 1602. dec. 4. a győri káptalan elad egy győri telket pincével providus Somogyi Farkasnak

jegyzőkönyvek megfelelő kötetében is felbukkan egy Somogyi János 1590 szeptembere és 1591 májusa között, akinek Orsolya nevű feleségével romlott meg helyrehozhatatlanul a házassága, végül 1591 tavaszán a pozsonyi házát is el kellett adnia. Bár időrendi akadálya nem lenne, nem tűnik életszerűnek, hogy ezt a pozsonyi polgárt a győri kereskedővel azonosítsuk.¹⁴

A források alapján kirajzolódó eseménysort a következőképpen rekonstruálhatjuk: 1590 késő tavaszán vagy kora nyarán – tehát néhány hónappal az ügyben keletkezett első irat dátuma előtt¹⁵ – Somogyi János kereskedelmi megbízást adott Magyar Ferencnek. Átadott neki egy nehéz avagy társzekérnyi (*ainer wagen schwär*)¹⁶ szózott halat, hogy azt Bécsújhelyre szállítsa és ott adja el, továbbá 97 forintot. Eerre minden valószínűség szerint Győrben került sor. Az árukölcsön vagy áruhitel részleteiről többet nem tudunk, sem a hal fajtáját, sem Magyar önrészét, sem az esetleges kamatot nem említik forrásaink. Csak annyi világos, hogy Sóthy (Solthy) Tamás győri polgár jelen lehetett a megbízásnál vagy közelebből tudott a részleteiről, hiszen utólag tanúskodott róla (1. sz.).¹⁷

Győr város első levele (1. sz.), illetve Somogyi bécsújhelyi elismervénye (3. sz.) ugyan egy kissé félreérthetően úgy fogalmaz, mintha a Somogyi által kölcsönadott 97 forint szolgált volna a Magyar által beszerzendő szózott halszállítmány és más áru vételárául, de Tobias Graff győri harmincados igazolásából (3. sz.) egyértelmű, hogy a halszállítmányt Somogyi szerezte be, és ő maga is fizette meg a saját nevében Győrben a harmincadvámot; a 97 forintnyi összeg a szállítmányozási költségek, illetve más, Bécsújhelyt vásárolható iparcikkek beszerzésének és behozatalának fedezetéül szolgálhatott.¹⁸

A két latin nyelvű, győri városi levélben különben „forint”, a német forrásokban pedig következetesen „tallér” szerepel ennek az összegnek a pénznemeként, közelebbi megjelölés nélkül; a tallérnak a 3. számú forrásból kihüvelykezhetően az

és családjának (fiai Balázs és Ákos); uo. pp. 490–491. 1607. febr. 28. nemes Somogyi János és Katalin eladják komáromi városi kúriájukat Kewy Péternek, uo. pp. 667–668. 1610. ápr. 7. özv. Boldizsár Pongrácné a férjének és neki tett szolgálataiért providus Somogyi Gergely számára adja lébényi javai felét, hogy cserébe vállalja ápolását és eltartását (Somogyi erre egyidejűleg kötelezi magát). – Győr vm. jkv. I. kötetében Somogyi Kelemen (1581), György (1589), nemes Somogyi Márton (1592), nemes Somogyi Gáspár (1611, 1612) fordul elő: uo. 61., 402., 503., 795., 868. sz.

¹⁴ AMB A/XXIV.1, 2a6, Sitzungsprotokolle des Stadtrats und Index / Záposnice zo zasadnutí mestskej rady a index (1589–1606), fol. 98r (1590. szept. 26., a város kötelezi a külön élő Somogyit és feleségét, hogy hat héten és három napon belül költözzenek ismét össze, máskülönben házukat el kell adniuk és el kell költözniük a városból), 128v (1591. ápr. 5. Somogyi Jánosné Orsolyát a Balog Gergellyel való házasságtörése miatt kiűzték), 134v (Nikolaus Mayerhoffer részletfizetéssel megvásárolja Somogyi János „ob der Neustift” fekvő pozsonyi házát). A kötet online a Crossborderarchives SK–AT honlapon keresztül tanulmányozható (<https://www.crarc.findbuch.net/php/main.php> – a látogatás ideje: 2023. márc. 20.). Köszönöm Péterfi Bencének, hogy az adatokra felhívta a figyelmemet.

¹⁵ Az 1590. szept. 25-i győri levélben (1. sz.) az általános „proximis temporibus” megjelölés szerepel.

¹⁶ Lásd 2. sz. forrásban. A társzekérre: DOMANOVSKY: Mázsaszekér 46–51., 73–74.

¹⁷ A szövegben előforduló személyek azonosítását lásd a forrásközlés vonatkozó jegyzeteiben.

¹⁸ Vö. MAYER: Geschichte II/1. 128–131. (vásáru, velencei áru textil); GECSÉNYI: Győr társadalmi kapcsolatainak 265.; Uő: Győr kereskedelmi szerepe 28–30.

„ungerisch” volt a százas váltópénze. Itt végeredményben számítási magyar forintról van szó, a váltópénze a dénár (1 Ft = 100 d). A tallért mint forgalmi ezüstpénzt kezdetben az aranyforinttal egyenértékű veretként készítették – Magyarországon rendszeresen a 16. század közepétől, az osztrák tallérok mintájára –, és valószínűleg ezért lehet forrásainkban a két elnevezés – mint számítási pénz – felcserélhető, amelyhez az is hozzájárult, hogy a forgalmi aranyforintot a 16. század második felében egyre inkább dukátnak nevezték.¹⁹ Ehhez képest az 5. számú forrásban rögzített tanúvallomás egész- és féltallér pénzermékről is említést tesz; ekkor tényleges forgalmi valutáról van szó, magyar (körmöci), illetve birodalmi vagy osztrák ezüsttallérról.²⁰ Mindezek alapján az összeget magyar számítási forintban és dénárban fogom a továbbiakban emlegetni.

A szóban forgó áru, a szózott hal egy helyben tömegesen előállítható és nyugati irányban is kellően versenyképes, exportálható termék volt,²¹ amely a győri helyőrség, pontosabban a főkapitányi háztartás ellátása szempontjából is bírt némi jelentőséggel: egy 17. század közepi adat alapján régi gyakorlat szerint a győri főkapitányoknak „regáléjoguk”, tehát haszonvételük volt a Győrben előállított, illetve a Győrről át szállított vagy ott árult bizonyos élelmiszerekre és cikkekre, így a szózott halszállítmányból is szekerenként egy hal vagy tiszteletdíj járt nekik.²²

1590 nyarán tehát Magyar Ferenc annak rendje és módja szerint el is utazott Bécsűjhelyre, hogy – talán a saját áruja mellett – a halat értékesítse, valószínűleg éppen a Nagyboldogasszony-napi országos vásáron, amely augusztus 15-én, illetve az ünnepet megelőző és követő napokban összesen két hétig tartott.²³ A városban Georg Zerrer kőművesmester házában szállt meg. Zerrer (Zörer) személyéről annyit tudunk, hogy nem volt tősgyökeres bécsűjhelyi: 1584-ben Anna nevű feleségével együtt a város délnyugati, *Minderbrüederviertel* negyedében írják össze lakosként, majd éppen 1590-ben szerezte meg a polgárjogot, és ugyanebben az évben – nyilván ezt nem sokkal megelőzően, hiszen a városi polgárjog (egyik) általános feltétele az ingatlantulajdon²⁴ – vett házat a város keleti részében, az Innere Ungarngassén, azaz a Magyarországról a Lajtán és az Ungartoron azaz Magyar-kapun át a főtérre bevezető Magyar utca belső szakaszán.²⁵ Noha Zerrer

¹⁹ HUSZÁR: Habsburg-házi királyok pénzei 14–16. (forint), 24–29. (tallér), 29–30. (dénár), 39., 46., 48–50. (forgalmi pénzek).

²⁰ Uo. 25–27., 28., 48–49.

²¹ Bécsűjhely város haligénye tetemes volt, ennek ellenére a Lajta halban szegény folyó, ezért rendszeres a haláru behozatala Magyarországról is. MAYER: *Geschichte II/1*. 96–97., 331–332. A 17. század közepén a szózott viza fontja 5 krajcár volt. Uo. 332. Lásd még TAKÁTS: Komáromi vizahalászat 425–426., 429–433., 437., 440.

²² OROSS: Győri vár helyőrsége 164, 3–4. tétel. 1702. évi közlés szerint 1651-ben megerősített haszonvételi jogok.

²³ MAYER: *Geschichte II/1*. 121.

²⁴ IVÁNYI: Városi polgárjog 26–29.; SZENDE: Polgárnak lenni 85–89. A másik feltétel a céhtagság, tehát Zerrer valószínűleg tagja lett a kőfaragók és kőművesek céhének. Lásd MAYER: *Geschichte II/1*. 118., 207., 419–420.

telkét nem tudom egyelőre lokalizálni, mindenesetre egy olyan kőháznak kellett lennie, amely elég közel lehetett a vásártérhez és ahol Magyar az árut is tárolni tudta. Mielőtt azonban a halszállítmányt értékesíthette volna, súlyosan megbetegedett és nem tudott kimozdulni a Zerrernél kivett szobájából. Ugyanekkor szintén üzleti okokból a városban tartózkodott két másik győri polgár, Csiszár Mátyás és Csiszár György,²⁶ valamint a nemespolgár-kereskedő Csabi Péter Sopronból, és egy név szerint nem ismert kőszegi kereskedőtársuk is, mivel a Lajta folyón levonuló nyári áradás (*grosswasser*) miatt nem tudtak hazaindulni.²⁷

Az ekkor történeteket Csabi majdnem egy évvel később tett vallomásából (5. sz.) ismerjük. E szerint Csabi Péter a két győri és az egy kőszegi kereskedővel együtt felkereste a már súlyos beteg Magyar Ferencet a szállásán, és miután beléptek hozzá, megkérdezték tőle, hogy miért ilyen sötét helységben fekszik, miért nem kér egy másik szobát. A beteg azt felelte, hogy nem tud a szállásadóval beszélni, és Csabit kérte meg erre, aki rögtön intézkedett is. Georg Zerrer Csabi kérésére megengedte, hogy Magyar egy másik szobában, a szövegből kihámozhatóan a sütőházban (*feuerhaus*) kapjon fekhelyet. Miután ez elrendeződött, Magyar kérésére a két győri és a kőszegi kereskedő megszámlolta Magyar három erszényéből kettőben a pénzt. Ebben Csabi nem vett részt, csak látta, hogy aprópénz volt az erszényekben kilenc egész és két fél tallér értékben. (E két erszényben talán Magyar saját tőkéje volt, és elképzelhető, hogy saját maga ebből szerzett be már árut, ezért maradt csak csekélyebb összeg bennük, de erről semmi közelebbit nem tudunk.) A harmadik bugyellárist nem nyitották fel, annak tartalmáról csak a beteg kijelentéséből tudták meg, mekkora összeget tartalmazott. Magyar Ferenc kérte a két Csiszárt, hogy vegyék át a pénzt és vigyék haza, de azok szabadkoztak, hogy előbb Rohonc felé kell menniük, és ezért sem vállalták a kockázatos pénzszállítást. Viszont azonmód megkérték a szállásadót, Georg Zerrert, hogy tegye el és őrizze meg a pénzt. Magyar ekkor jelentette ki, hogy a teljes összeg 97 forint.

²⁵ Zerrer 1595 tavaszán halt meg, ápr. 30-án temették. Életére: MAYER: Geschichte II/1. 206. (Zörer alakban említi.) – Stadttatlas Wiener Neustadt, Gertrud Gerhartl kommentárja, továbbá a Wachstumsphase von Wiener Neustadt, ill. Wiener Neustadt 1820 (Franziseischer Kataster) c. térképek (a városnegyedekre és az Ungargasséra).

²⁶ Nevük az 1. és 3. sz. forrásból derül ki, a személyükre vonatkozó adatokat lásd az 1. sz. forrás jegyzetében.

²⁷ A nyári árvízre lásd ROHR: Extreme Naturereignisse 202. 211–212. Júniustól szeptember elejéig a Keleti-Alpokban, illetve az Alpok előterében lévő hegységekben a délkeletről, a Mediterráneum térségéből északra felé tartó alacsony légnyomású légtömegeknek köszönhetően lehulló nagyobb mennyiségű csapadék okozhat áradásokat. Másrészt az Alpokban történő heves zivatarok következtében alakulhatnak ki hirtelen áradások. A június–augusztus folyamán egy–három hét különbséggel bekövetkező eső során a második szakaszban lehulló csapadéktól duzzadnak meg a folyók, mivel a talaj már nem tudja elnyelni a csapadékot olyan mértékben. Mindez rövid ideig tartó, de hirtelen lokális áradást okozhat. Köszönöm Vadas András segítségét! MAYER: Geschichte II/1. 97. szerint 1590. szept. 7-én Bécsújhely levélben eredménytelenül kérte Kismarton városát, hogy a Lajta folyó esőzések miatt megváltozott medrének (és partjának) a helyreállítását akár munkaerővel, akár pénzzel támogassák. Ezek szerint az áradásra augusztus második felében kerülhetett sor.

A kereskedők is kérlelni kezdték Zerrert, aki végül nem utasította vissza, hogy megőrizze a pénzt, de kérte, hogy Magyar pecsételje le az erszényt. Erre Magyar azt válaszolta, hogy ez szerinte felesleges, mert teljesen megbízik Zerrerben. Így azután a szállásadó eltette a pénzt.

Magyar Ferenc állapota néhány napon belül válságosra fordulhatott, és nem sokkal később meghalt anélkül, hogy Somogyi megbízását teljesíthette volna. A halottat a szállásadója, Zerrer temettette el; a temetés időpontja és helye egyelőre nem ismert – nagyjából 1590 augusztus végén, szeptember elején történhetett – mint ahogy Magyar felekezeti hovatartozása sem. Csak annyit tudunk a 3. számú forrás utalása alapján, hogy a végtisztesség költsége 4 forint 56 dénárt tett ki.

Hogy a győriek hogyan, kik révén és mikor értesültek Magyar Ferenc bécsújhelyi haláláról, nem tudni. Zerrer bizonyára tájékoztatta a házánál bekövetkezett halálesetről a városi magisztrátust, és ha a hagyatékot nem is írták össze (talán nem volt érdemben mit), a szózott halárut, illetve a rábízott pénzből 50 forint 44 dénárt Zerrer átadta a bécsújhelyi városbírónak, Georg Preidlnek.

Somogyi Jánosnak ilyen eseményeket követően kellett hozzálátania szállítmánya visszaszerzéséhez és kintlévősége behajtásához. Mivel igényének igazolására írásos bizonyítékot kellett Bécsújhelyen felmutatnia, Győr városától és Tobias Graff győri harmincadostól is tanúsítványt kért szállítmányáról és a pénzkölcsönről. A városi magisztrátus és a harmincados levele két nap különbséggel, 1590. szeptember 25-én, kedden, illetve 27-én, csütörtökön kelt. A városi tanácsnak a péntek mellett a keddi volt a másik ülésnapja vagy „ügyeleti napja”,²⁸ ezért a Somogyi által felvonultatott tanúk eskü alatti vallatására valóban a levélben jelzett napon kerülhetett sor. A város ekkori multietnikus volta ellenére, a német ajkú lakosság jelenlétének és feltehetően saját maguk által a gyakorlatban is beszélt nyelvnek a dacára a győri tanács, illetve a városi jegyző nem alkalmazkodott a külföldi címzett bécsújhelyiek nyelvi preferenciáihoz: a bevett módon latinul írt. (A kézírás a városi és egyúttal káptalani jegyző Alistáli Imréé lehet.)²⁹ A városi magisztrátus egyrészt írásba foglalta a Somogyi által az ügyletről elmondottakat, másrészt azt, hogy ezt (ti. hogy Magyar Somogyi halálával kereskedett) esküvel tanúsított vallomásaiban Sóthy Tamás polgár is megerősítette. Ugyanekkor Csiszár Mátyás és György tanúsították, hogy annak idején a pénz a jelenlétükben lett átadva a bécsújhelyi szállásadónak, Magyar özvegye azt, hogy a pénz valóban Somogyié, és a férjénél kölcsönként volt (1. sz.).

Tobias Graff saját kezűleg írt levele a győri tanúvallomások kiegészítéséül szolgált. A győri harmincados ebben azt igazolta, hogy a szállítmány már el lett vámolva: a Magyar Ferencsel Bécsújhelyre küldött szózott halra Somogyi ténylegesen megfizette a harmincadot, erről a saját nevére cédulát kapott, és valóban a

²⁸ Lásd LAKATOS: Győr II. kéziratának a „Heti tanácsülési napok” című szakaszát.

²⁹ Alistáli kézírását káptalani jegyző volta miatt a felvállási jegyzőkönyvek V. kötetéből ismerjük. GECSÉNYI: Városi önkormányzat Győrött 136–137.; LAKATOS: Győr II. „Városi jegyző” szakasz.

tulajdonosa az árunak (2. sz.). Azt nem tudjuk, hogy mi volt Somogyi János szándéka a nyári melegben a tartósítás ellenére is esetleg kétséges állapotú áruval; a szállítmány sorsáról utóbb nem értesülünk.

Somogyi a szeptember 27–október 1. közötti öt napban utazott Bécsújhelyre. Október 1-jén, hétfőn meg is jelent a bécsújhelyi városbíró előtt. Hogy mindkét levelet ténylegesen be is mutatta, azt nemcsak az tanúsítja, hogy a levelek e városi levéltárban találhatók a mai napig, hanem az is, hogy az október 1-jén kiállított német nyelvű elismervény (3. sz.) tételesen említést is tesz Győr város által „Thomas Sehety, Mathiaßen und Gregorn Khisan” írásba foglalt vallomásairól, amellyel igazát bizonyította. Somogyi János átvette a bécsújhelyi bírótól, Georg Preidltől a Georg Zerrer bécsújhelyi polgár által ott letett 50 forint 44 dénárt, mivel Zerrernél csak 55 forint volt, és ebből fizette Magyar temetését (ez, mint említettem, 4 forint 56 dénárba került). Somogyi átvette továbbá a szózott halárut is. Kijelentette, hogy a városi tanács, pontosabban az átadó bíró és egy jelen lévő esküdt felé további követelése nincs, de a hiányzó összeg miatt fenntartotta keresetét Zerrer ellenében. A nevében kelt német nyelvű elismervényét saját pecsétjével, illetve Lorenz Jochum és Wenzl Lienhard bécsújhelyi polgárok mint tanúk pecsétjével erősítette meg. (A két tanú egyike lehetett a szövegben meg nem nevezett esküdt.)³⁰

Ezek után Somogyi János visszatért Győrbe, ahol a 4. számú forrás utóirata szerint 1590 késő őszen és telén betegeskedett, ezért folytatódott az ügy csak 1591 elején. A Bécsújhelyt októberben történtek után Somogyi célja és érdeke egyértelműen a maradék pénze visszaszerzése volt. A Magyar Ferenc temetésére fordított kisebb összeget kétségkívül veszteségként kellett elkönyvelnie, ám a kölcsönből még hiányzott 42 forint.

Azt sohasem fogjuk megtudni, hogy Magyarnál ténylegesen mennyi pénz volt, mert 1590 nyarán a betegágyánál a harmadik erszényt nem nyitották ki, nem számolták meg, és ahogy Csabi Péter utalt is rá – ezt nyilván Somogyi János érdekében is hangsúlyozta utólag a tanúvallomásában – csak Magyar Ferenc állította, hogy az egész összeg 97 forint. Az sem teljesen egyértelmű Csabi vallomásából, hogy a másik két erszényben forgalmi tallérokban talált csekélyke pénz a 97 forinton kívüli, másik összeg volt-e, amely felett Magyar rendelkezett, de ez tűnik életszerűnek. A szállásadónak, Georg Zerrernek tehát kétségkívül volt lehetősége elsikkasztani a pénz egy részét, bár a vallomás szerint ő maga kérte az erszény lepecsételését, amelyet viszont Magyar utasított vissza, és ezek után tette el Zerrer jóhiszeműen. Mindenesetre az októberi elismervény nem tesz említést arról, hogy Zerrer korábban vagy akkor kijelentette volna, hogy Magyar szállásdíját vagy a halszállítmány raktározási költségeit is fedezte volna az összegből, csak

³⁰ A polgári perekben a bécsújhelyi városbíró mellett a 25 esküdt ülnök (Genannten, ezek egy része a belső tanács tagja) egy része alkotta a bíróságot, a tagok csak az adott hivatali év egy részében gyakorolták feladatukat, egymást az éven belül szabott időszakonként váltották, így a bíróság legfeljebb 6–8 fős volt, de lehetett kevesebb is. MAYER: Geschichte II/1. 138., 141–142.

azt tudjuk, hogy 55 forintot adott át, amelyből a már lezajlott temetés költségét vonta le. Pedig tagadhatatlan, hogy valamiből Magyar lakhatását és árujának tárolását is fizetni kellett, és az ügy végén, a 6. számú forrás szerint Zerrer ezt is a nála elhelyezett összeg terhére számolta el.

Somogyi viszont a pénzét szerette volna visszakapni, ezért igyekezett bebiztosítani magát arra az esetre, ha azzal érvelnének a bécsújhelyiek, hogy nem tudnak az ötven forinton felül további hátralékról. 1591. január 24-én, csütörtökön tehát Győr város újabb latin nyelvű levelet állított ki a részére (4. sz.). (A levél kézírása, külleme az előző éviével megegyezik, ugyancsak Alistáli Imre jegyző munkája; a csütörtöki ülésnap is előfordul más ismert városi kiadványok keletnapjaként.) Szeghy Szűcs Gergely bíró és az esküdtek tanúsították, hogy Somogyi Bécsújhelyen előző év októberében a temetési költség híján csak 50 forintot vett át a tanúk által vallomásban megerősített 97 forint adósságból, és hogy a hátralékról nem kaptak Bécsújhely városától írásbeli tájékoztatást. Ezért kérik a Magyar egykori szállásadójánál lévő maradék 42 forint behajtását, ellenkező esetben arrestáláshoz lesznek kénytelenek folyamodni. Az adósságbehajtás kikényszerítésére alkalmazott árulefoglalás sok évszázados gyakorlata szerint tehát azt helyezték kilátásba, hogy a tartozását ki nem fizető Zerrert vagy helyette bármelyik Győrben megforduló bécsújhelyi polgárt lefoghathják, és holmiját zálogképpen lefoglalhatják, amíg az adósság kifizetése nem teljesül. A győriek levele az általánosan ismert szokásoknak megfelelően igen udvariasan, a viszonyosságot hangsúlyozva figyelemztetett erre.³¹

Télvíz idején, csak egy szűk hónappal később, február végén utazott el Somogyi János Bécsújhelyre. Útközben még dolga akadt Sopronban is. Február 19-én, kedden Posch György soproni bíró és két esküdt adott ki számára tanúsítványt a bíró aláírásával és magánpecsétjével megerősítve (5. sz.). Ez az egész ügyre vonatkozó egyik legfontosabb forrásunk a Somogyi felkérésére eskü alatt valló Csabi Péter soproni polgár beszámolóját tartalmazza Magyar Ferenc bécsújhelyi betegeskedésének körülményeiről. Somogyi és Csabi személyes, illetve üzleti kapcsolatáról egyelőre semmit sem tudunk, és bár a vallomás, mint szó esett róla, Somogyi érdekében keletkezett, alapvetően még sincs okunk kételkedni valóságtartalmában. Nyitott kérdés marad, hogy miért nem kért Somogyi a győri Csiszároktól, esetleg a név szerint nem ismert kőszegi kereskedőtől is részletes tanúvallomást – úgy látszik, Csabiét elengedőnek ítélte. A következő két napban ezzel az irattal felszerelve utazott tovább Bécsújhelyre.

Nem tudunk arról, hogy Somogyi Bécsújhelyen mikor és ki előtt mutatta be a soproni tanúvallomást, és azt sem, hogy szándékában állt-e pert kezdeni Zerrer ellen. Az is homályban marad, hogy Zerrer esetleg miért nem igyekezett bizonyí-

³¹ Az adós személyes lefoglalása az arrestáció, a helyette a közösségéhez tartozó bármely személyé a represszália, amelyet a sértett bírósága (jelesül Győr város magisztrátusa) rendel el. TRINGLI: Hatalmaskodások 33–50., különösen 43–45.

tani, hogy nem volt több pénz az elhunynál vagy bemutatott-e valamilyen elszámolást arról, hogy a Magyar tartózkodásával kapcsolatos költségek tételesen mekkora összeget tettek ki. Neki mindenesetre az volt az érdeke, hogy megszabaduljon ettől a számára kellemetlen ügytől. Február 22-én, pénteken került sor arra a peren kívüli egyezsége, amely az egész ügy számunkra is ismert végpontját jelentette (6. sz.). A várost képviselő három bécsújhelyi tanácsos, valamint Christoph Englieb városi ügyvéd jelenlétében Somogyi és Zerrer megállapodtak egymással a fennmaradó 42 forint hátralékról. Zerrer kifizetett Somogyinak további 20 forintot, azaz 22 forintot számolt el magának a Magyar Ferenc életében, illetve halálát követően felmerült összes, tételesen nem részletezett költség, illetve a lakbér vagy kamat (a szövegben a mindkettőt jelentő *zins* szó áll) fejében. A felek kijelentették, hogy Zerrer többé nem adósa Somogyinak, aki a továbbiakban többet nem követelhet, és emiatt nem is pereskedhet. A felek az egyezséglevél szerint kezét nyújtottak egymásnak és az egy példányban kiállított oklevelet saját pecsétjeikkel megerősítették a tanúkkal együtt.

Bár a tanúként szereplő bécsújhelyi polgárok azonosítása és Zerrerrel való esetleges kapcsolatának feltárása jövőbeli kutatásokat igényel, az ügyszöveg érdemben alig tenne hozzá. Az eset általános tanulsága számunkra, hogy a Magyar Királyság egy, a közös uralkodó ellenére mégiscsak „külföldön” meghalt alattvalója miatt – talán mert nem volt akkora anyagi tétje vagy személyi akadály a hagyaték visszaszerzésének – nem került hivatalos, „állami” szintre az ügy. Tehát Somogyi, illetve Győr városa a jelek szerint a századok óta bevált módon közvetlenül az adós városánál igyekezett eljárni, és nem próbált meg a Magyar Kamarán keresztül az Alsó-ausztriai Kamarával kapcsolatba lépni, hogy az intézkedjen, és szólítsa fel Bécsújhely városát Magyar Ferenc hagyatékának lefoglalására és a pénzösszeg visszafizettetésére, ahogy efféle esetekre később, a 18–19. században már több példa is akad.³² A történet utolsó lényeges mozzanata, hogy Somogyi János összességében nem járt rosszul: több hónapnyi utánajárását követően a kölcsönadott 97 forintjának nagyobb részét, 70 forint 44 dénárt sikerült visszakapnia.

³² Köszönöm Oross András bécsi levéltári delegátus szíves felvilágosítását, és azt, hogy az Osztrák Állami Levéltárban a Finanz- und Hofkammerarchiv, Niederösterreichische Kammer 1590–1592 közötti protokollumainak indexeit a személynevekre, illetve a Raab helységnévre rákérseve megnézte számomra; utóbbi esetben a város neve mellett tartalmi kulcsszó is szerepel, de ezek egyike sem mutat a szóban forgó ügyre.

FORRÁSKÖZLÉS

A hat iratot teljes szöveggel, időrendben közlöm. A szövegeket magyar nyelvű kivonat és a forrás leírása előzi meg, illetve jegyzetek kísérik. A paleográfiai és filológiai jegyzetek a forrásszöveg után, a tartalmi jegyzetek az adott oldal alján lábjegyzetként szerepelnek. A szövegekben az oldalváltásokat nem jelöltem, a címzéseket a szöveg élére helyeztem.

A két latin nyelvű levél esetében betű szerinti átírást alkalmaztam; a szövegeket a klasszikus (humanista) latinság irányába normalizáltam, a javításokat jegyzetben tüntettem fel. Értelem szerint alkalmaztam kisbetűt és nagybetűt, a szavak egybe- és különírását, illetve a központosítást, főleg a vesszők tekintetében. Nagy kezdőbetűvel állnak a tulajdonnevek, hónapnevek, népnevek és ezek melléknévi alakjai. Az u és v betűket hangértéküknek megfelelően jelöltem, a j-k helyett i-t írtam, de megtartottam korjelölő volta miatt az ae helyett álló e-t.³³

A négy német nyelvű szöveg esetében³⁴ a tulajdonneveket kivéve a szavakat kis kezdőbetűvel írtam át; a szavak egybe- és különírása, a központosítás és a vesszőhasználat a mai németet követi. Az u feletti megkülönböztető jeleket, köröcskéket nem írtam át, ugyanígy az y feletti két pontot sem, mivel ezeknek nem volt jelentésmegkülönböztető szerepe. Az a és u feletti két pontot ä és ü formában jelöltem. Az időnként a szó végén vagy szó belsejében s helyett előforduló ß betűt megtartottam. Egyes erősen rövidített szavakat gömbölyű zárójelben egészítettem ki; ilyen zárójelet csak a 2. sz. forrás használ, de ott ez a rövidítés feloldásától egyértelműen megkülönböztethető. A német szövegek összeolvasásában Oross András bécsi magyar levéltári delegátus, ellenőrzésében Péterfi Bence segítségét köszönöm.

A szövegek közlés után az iratokon található három magyarországi személy, Somogyi János, Tobias Graff, valamint Posch Gergely pecsétjének fényképét közlöm (1–3. kép).

Az irategyüttes kora újkori, kissé gyűrött és egy helyen lyukas papírpalliumban van elkülönítve, erre korabeli kéz jegyezte rá: *Vertzeüchtschreiben und vergleichung belangent den unger von Raab, Magiar Ferenz, so bei Geörgen Zerer, maurer alhie, abgeleibt*. A tartalom-megjelölés felett 19. századi tollal a jelzet, alatta az évkör és a darabszám megjelölése szerepel. A pallium belső oldalán kora újkori kézzel tollpróba: *Eltern sachen*.

1.

Győr, 1590. szeptember 25.

Győr város tanácsának levele Bécsújhely városához. Kéri, hogy levelük felmutatójának: Somogyi János győri polgárnak fizessék ki, illetve adják át az ott elhunyt Magyar Ferenc hagyatékát, 97 forintot, amelyet Somogyi adott kölcsön az elhunytnak, és amely követelés jogosságát polgáraik eskü alatt tanúsították.

StAWN Scrin. O 190/1. Félbehajtott papíron (egy bifoliumon), Győr káptalani mezőváros Szent István első vértanút ábrázoló, zöld viaszba nyomott, papírfelzetes ép pecsétjével, amelynek átmérője 2,3 cm.³⁵ A címzés alatt más kézzel: *Neustatt*.

³³ Lásd OBORNI: Kora újkori latin forrásszövegek 67–75. Az itt rögzített ajánlásoktól saját medievisztikai forráskiadási gyakorlatom alapján egyes kérdésekben (például a j betű használata, lásd uo. 73.) eltértem.

³⁴ Lásd SZENDE: Magyarországi német források kiadása 49–62.

³⁵ Az 1548-tól adatolt és 1640-es évekig használt városi pecsét részletes leírását lásd LAKATOS: Győr II. „Pecsét” szakasz és 4. kép.

Generosa amplitudine ornatis viris N. N. domino^a iudici, magistro civium ipsique senatui Neapolitanae civitatis Austriae etc., dominis, amicis nobis observandis

Amplissimi generosique domini nobis observandi, salutem annexa officiorum^b nostrorum delatione! Praesentium ostensor, Ioannes Somogy, noster concivis frequentibus nobis in senatu nostro venit in iudicium conspectum obnixe nos rogans, ut sibi de infra declarandis testimonium largiremur. Cuius quidem petitioni non deesse potuimus. Proximis temporibus Franciscus Magiar, incola huius nostre civitatis in civitate vestra obiit; huic praetactus Ioannes Somogy in negotiationem florenos 97 Hungaricales mutuo dedit, quibus ipse Franciscus pisces aliaque in commodum suum emit eosque in civitatem vestram deduxit. Ibique in morbum incidit lethalem, ubi etiam diem clausit suum. Habet defunctus hic apud nos uxorem, liberos ac familiam; piscesque ac ipsam negotiationem dicti Ioannis Somogy pecunia instituit ac movit, quod Thomas Sothy, concivis noster³⁶ iuramento affirmavit. Insuper etiam Matthias ac Georgius Chyřar dicti³⁷ pecuniam praetactam hospiti, ubi mortuus est Franciscus, traditam fuisse affirmarunt iuramento. Defuncti praeterea coniunx ipsa iuramento praestito fassa est pecuniam praetactam esse Ioannis Somogy,^c quae cum eorum nobis affatim sunt probata. Rogamus amplissimas dominationes vestras ea omnia, quae defuncti res ibidem in civitate earundem manserunt^d ac hospitis fidelitati commissa sunt, exhibitori praesentium manibus tanquam fidelibus, a nobis ad id deputato^e dare et assignare velint. Quod nos officii^f nostris promereri contendemus, atque amplissimas dominationes vestras valere cupimus. Datae Iaurini frequenti, 25. Septembris anno Domini 1590.

Amplissimarum dominationum vestrarum servitores

Gregorius Zeochy³⁸

iudex iuratique

cives civitatis

Iauriensis

^a domino] A szó D. rövidítésként egykezűleg a sor fölé besúrva. ^b officiorum] offitiorum ^c Somogy] előtte kihúzza: Magi(ar). ^d manserunt] az első n betű a sor fölött pótlólag betoldva: ma\ n/serunt ^e deputato] deputati ^f officii] offitiis

2.

Győr, 1590. szeptember 27.

Tobias Graff győri harmincados levele Bécsújhely városhoz. Tanúsítja, hogy Somogyi János megfizette a Magyar Ferenczel Bécsújhelyre eladásra küldött sózott hal után a harmincadvámot, és erre Somogyi a saját nevére cédulát is kapott.

³⁶ Vö. GyEL GyKHhLt Felv. jkv. X. p. 42. 1650. jan. 14-én nemes Soty Mária (nemes komáromi Horváth Máté felesége) birtokrészek elidegenítése ügyében tett tiltakozásakor említik néhai Soty Jánost. Sothy Tamásnak e családhoz való kapcsolása kétséges.

³⁷ Csiszár Mátyás győri polgár. 1607. febr. 28-án feleségével, Annával és Balázs nevű fiával, ill. édestestvérevel, Lakatjártó Simonnal közösen megvette Nagy Csizmazia Albert győri házát 228 forintért. GyEL GyKHhLt Felv. jkv. VI. pp. 491–492. 1611-ben nemes győri polgárként szerepel: Győr vm. jkv. I. 795. sz. (p. 295., a név kihúzva.)

³⁸ Szeghy Szűcs Gergely szűcsmester, nemes polgár, győri bíró 1590/1, 1594, 1600/1, 1603/4, 1605/6, GECSÉNYI: Városi önkormányzat Győrött 137., 162., Tanácsülési jkv. I. 10., 16/1. és 16/2. sz., utóbb Győr megyei szolgabíró (1603–1611) és mint megyei esküdt (1613-tól). GECSÉNYI: Gazdasági és társadalmi változások 87., 89. Lásd még LAKATOS: Győr II. a városi archontológiában.

StAWN Scrin. O 190/2. Félbehajtott papíron (egy bifoliumon), amelynek harmadik oldala üres. A negyedik oldalán a címzés fölött vörös viaszba nyomott, papírfelzetes ép gyűrűs zárópecséttel, amely álló nyolcszögű, szélessége 1,2 cm, pecsétmezejében szablyát tartó és ágaskodó griffet mutató címerpajzs fölött T G monogram látható (1. kép).

Deem edlen, ernuesten, ersamen, fürrsichtigen, walweisen herrn N. bürgermaister, richter unnd rath der löblichen Neustadt, meinen sonders etc. herrn und freunde zu hannden

Edle, ernuesste, ersambe, furrsichtig, walweise, g(nädigen) herrn und freunde! Den herren sein mein wiewol unbeckhannd, jedoch geneiget guetwillige dienst und fr(eundlichen) grueß bereit zuvoran etc. Heut dato ist fur mich erschinen zaiger dits, der ersam und walgeacht Schumodi Janosch, burger und handlßman alda zu Rab, anzeigundt, wie daz im khundschaft^a wegen (ainer wagen schwär gesalzen visch, so er bey Magyiar^b Imre(!)³⁹ mitburgern alhie daßelbst hin zu verkhauffen geschikht) hoch von notten, welcher ich ime der billichaidt nach ir gueten nit abschlagen khünen. Nahwaillen sage hierauf in khrafft dis briefs, das bemelter Janosch umb sols visch mier daz dreissigist entricht, dieselbe auch auf sein und sonst jemants andern nomen die zetl gefertigt worden,^c und er herr und zaller zu denselben vischen gewest sey. Zu urkhundt hab ich ime disen brief mit meiner handt unterschriben und gefertigt an die herrn mit ertailen wällen göttlicher bewarung, benebest es alle bevelhendt.

Raab, den 27 Sept(embris) anno 90.

Dienstgehorsamst^d

Tob. Graff, rö. kay. mt.

dreissiger, dienstwilligster m(anu) p(ropria)⁴⁰

^a khundtschaft] *utána egy szó kihúzza.* ^b Maggiar] *Magigar, majd egyidejűleg javítva.*

^c worden] *utána kihúzza: auch.* ^d Dienstgehorsamst] *d. h. d. w. formában erősen, négy kez-dőbetűvel rövidített kurzív elem, bizonytalan olvasat; esetleg dem herrn dienstwilliger(?).*

^e dienstwilligster] *d kezdőbetűvel és r-res rövidítéssel dhst formában rövidített szó, amely a szintén erősen rövidített manu propria szavakkal egybe van írva; bizonytalan olvasat.*

3.

Bécsújhely, 1590. október 1.

Somogyi János elismervénye, hogy Magyar Ferenc hagyatékából annak szállásadója, Georg Zerrer bécsújhelyi polgár által a négy tallér 56 magyar dénár temetési költséget leszámítva a bécsújhelyi városi magisztrátusnál letett 50 tallért és 44 magyar dénárt, illetve az ugyancsak letett szózott halárut Georg Preidl bécsújhelyi városbíró előtt a maga számára hiánytalanul átvette, ezért a város képviselőit erről nyugtatja, de a keresetét Zerrer ellen fenntartja.

³⁹ Egyértelmű tévesztés Magyar Ferenc helyett.

⁴⁰ Tobias Graff (Graf, Groff Tóbiás) győri harmincados (adatolt 1590–1592), Győr eleste (1594) után katonai pályára „áll át”: magyaróvári főkapitány-helyettes (1595–1597), közben Esztergom alatt szolgáló tisz (1595–1596), majd kvártélymester a császári seregben (1596–1597), ezután veszprémi főkapitány (1599–1605. máj., 1605. okt.–1609). Élete végén (adatolt 1616-ig) győri háztulajdonos, Győr megyei nemes, Bácsán birtokos: Győr vm. jkv. I. 697., 795., 835., 944., 1083. sz. 1594 utáni pályájára részletesen lásd PÁLFFY: Veszprémi végvár 117–118, 119. (veszprémi főkapitányi adatok) és 141–142. (veszprémi időszaka előtti tevékenysége). Az uo. 94. megfogalmazott, Tobias Graff idegen, német voltáról szóló következtetése Graff harmincadosi előélete és magyarországi „beágyazottsága” miatt árnyalható.

StAWN Scrin. O 190/3. Félbehajtott papíron (egy bifoliumon), a második oldal rektóján a szöveg alá nyomott három papírfelzetes gyűrűspecséttel, amelyek közül a bal oldali, 1,3 cm átmérőjű kerekpecsét Somogyi Jánosé: a címerpajzsban egymásba fonódó S és I betűkből álló mesteralakot mutat, a pajzs felett két csillagocska között S I monogrammal (2. kép); a középső Lorenz Jochum, a bal oldali Wenzl Lienhard bécsújhelyi polgár mesterjegyes pecsétje – az előbbi kettős folytonos vonallal kerített álló ovális pecsét, szélessége 1,3 cm, magassága 1,4 cm, a mesterjegy címerpajzson szerepel, a bal szélső 1,4 cm átmérőjű kerekpecsét, pajzs nélküli pecsétképet mutat. A második oldal verzóján korabeli kézzel tartalmi megjelölés: *Johannes Somogy von Raab schadlos verschreibung*.

Ich, Iohannes Somogy, burger des raths zu Raab, bekhenn für mich und all mein erben öffentlich mit disem brief, nachdem ich dem Matior Firenz, auch burger zu Raab zu seinem vischhandl und andern siebenundneunzig taller dargestreckht, inmassen ich solches mit ehrlichen leüthen alda zu Raab, nachmens Thomas Sehety, Mathiaßen und Gregorn Khisan vermig meiner herrn, dern von Raab mir an die herrn von der Neustatt ertailtes schreiben außweist, welche bei iren geschwornen ayden ordndlich darumben außgesagt, genugsam erweisen, die auch daneben wissen haben, dass in ir der zeugen beisein solche sibenundneunzig taller, dem Georg Zerrer, maurer und burger alhie, bei dem er Matior Ferenz abgeleibt, sambt etlichen vischwerch oberantwort worden ist, wie dan auch sein gelassene witib, das ich ime irem haußwirth solche sibenundneunzig taller dargelichen; solches bei irem ayd einbekhent hat. Weil aber ermelter Zerrer merers nit als fünfundfünffzig taller hergeben, davon auf des gestorben begrebnuß, die vier taller und sechsundfünffzig ungerisch außgeben worden, das ich demnach dise fünffzig taller sambt den vierundvirzig ungerisch aus handen des edlen, ernuessten herrn Georg Preidl derzeit stattrichter zu der Neustatt,⁴¹ dahin der Zerrer dasselb erlegt, also auch die gesalzen visch, als vil der abgestorben alda verlassen, zu meinen sichern handen paar empfangen hab, umb den abgang behalt ich mir meine sprich gegen ime Zerrer bevor, sag derhalben diser empfangenen fünffzig taller und vierundvirzig ungerisch sowol auch umb das vischwerch den herrn stattrichter, auch ain ersamen stattrath⁴² und wer dessen sonstn quittirns notturffig, hiemit frey, quit, ledig und loß. Also und dergestalt, das ich und meine erben noch sonst niemand ander solcher empfangen fünffzig taller und vierundvirzig ungerisch sambt den gesalzen vischen zu der obrighkalt alda, zu ainem ersamen rath, noch zum stattgericht weiter nichts zu sprechen, zu suechen oder zu fordern, noch zu bekhomen haben sollen, noch welen, mit noch ohne recht in khain weiß und im fal es sich zuetrieg, dass sy oder sonst jemand ander umb dises so ich obgeherter massen empfangen, umb wenig oder vil verrer angesprochen wurde, sollen sy niemand ainiche antwortt zu geben schuldig sein, dan ich und meine erben wellen sy destwegen aller verrern ansprich schizen, schermen, dieselben verantwortten und gegen menigelich an allen nachthail und schaden halten. Bei verbindung der gemainen landschadenbundt in Össsterreich under der Ennß und lands Ungern, als wen die von worth zu worth hieneben geschriben stinden treulich und on geverde. Deß zu wahren urkhund hab ich mein gewendlich pethschier hierunder gestelt und zu merer gezeuckhnus der sachen noch anders

⁴¹ Georg Preidl (Preydl) bécsújhelyi városbíró (1589, 1590), majd polgármester (1597-ben, fél évig). MAYER: Geschichte II/1. 64–65., 138., 236., 351. A hivatali év dec. 25-től, de ténylegesen az adott év jan. 1-jétől kezdődött, a tisztújítás előző év karácsonykor vagy adventben zajlott le. A város első embere a polgármester volt; a városbíró polgári peres és büntetőügyekben egyaránt ítélkezett. Uo. 60.

⁴² A városbíró mellé a 16. században külön vásárbírót is választottak az esküdt bírósági ülnökök (Genannten) közül, akivel vásári, kereskedelmi ügyekben együtt ítélkezett. MAYER: Geschichte II/1. 142. E meg nem nevezett városi esküdt a vásárbíró lehet, egyúttal talán a két tanú egyike.

vhleiß erbeten die ersamen, weisen und fiernemen herrn Lorencz Jochum und Wenzl Lienhard, beede burger alhie zur Neustatt, das sy ire petschier auch hierunder gestelt haben, doch innen iren erben und pettschiern ohne schaden. Actum Neustatt, den ersten Octobris, anno neünzigisten.

4.

Győr, 1591. január 24.

Győr város tanácsának újabb levele Bécsújhely városához. Kéri, hogy a Magyar Ferenc határvédelmi Somogyi Jánosnak járó 42 forint hátralék kifizetését segítsék elő.

StAWN Scrin. O 190/4. Félbehajtott papíron (egy bifoliumon), amelynek harmadik oldala üres, a szöveg élén kiemelt G kezdőbetűvel; kívül, a negyedik oldalon, a címzés fölött Győr káptalani mezővárosnak 1. számú forráson találhatóval megegyező, zöld viaszba nyomott, papírfelzetes zárópecsétjével, amelynek rajzolata elmosódott. A címzés alatt balra a szöveggel azonos kézzel: *Neustadt*.

Generosa nobilique amplitudine ornatis viris et dominis N. N. iudici iuratisque civibus Novae Civitatis Austriae etc., dominis et amicis nobis semper observandis

Generosa amplitudine ornati viri, domini, amici nobis observandi! Salutem servitii nostri in obsequio propensitatem. Superioribus etiam temporibus scripseramus amplissimis viris ad instantiam providi Ioannis Somoghy, concivis nostri, ratione cuiusdam pecuniae per providum pię memorię Franciscum Maghiar in inclyta urbe vestra defunctum, cuius se summa ad florenos 97 Huncaricos extendit, ut videlicet eadem iuxta testes sufficientes probata ipsi Ioanni Somoghy ut propria per hospitem defuncti communi id suadente iustitia restituenda. Qui ad nos de vestrarum amplitudinum praesentia revertens retulit nobis sibi non integre iuxta fassionem testium, sed^a saltem 50 florenos restitutos fuisse. Quid causa sit, quod residuum floreni, videlicet 42 non fuit soluti seu restituti, id nos penitus latet, cum nec dominationes vestre amplissime de eo nos docuerunt. Ne itaque rerum suarum tantam haberi exhibitor patiat iacturam communique iustitię satis fiat, obnix eadem rogamus divinarum legum respectu praescripto Ioanni Somoghy de residuo illo florenis 42 per hospitem, cuius fidelitati et manibus ipsa pecunia est assignata, auctoritate^b vestra iudiciaria satisfiat^c restituatque. Ne nos inquietati, si aliqua dilatatio intervenierit, insontes reipublicae earundem viros arrestare^d cogamur. Nos similiter e converso iisdem nostra in similibus obsequia offerimus paratissima his bene valere cupientes. Datę Iaurini, 24. Ianuarii, anno 1591.

Amplissimarum dominarum vestrarum

servitores paratissimi

Iudex iuratique civis civitatis

Iauriensis

Postscripta. Tarditas Ioannis Somoghy prolongata in tantum ob suam adversam valeditudinem.

^a sed] set ^b auctoritate] auctoritate ^c satisfiat] *a sor elején és fölött besúrvva*: satisfiat et.

^d arrestare] arestare

5.

Sopron, 1591. február 19.

Posch Gergely soproni bírónak, valamint Szentbertalan Menyhért és Treusel Mihály belső tanácsstagoknak a bíró saját kezével írt tanúsítványa arról, hogy Somogyi János győri polgár kérésére Csabi Péter soproni polgár a Bécsújhelyen betegeskedett Magyar Ferenc pénzéről milyen tanúvallomást tett.

StAWN Scrin. O 190/5. Félbehajtott papíron (egy bifoliumon), amelynek harmadik és negyedik oldala üres; a második oldalon a szöveg alá zöld viaszba nyomott, kb. 1,7 cm átmérőjű papírfelzetes kerekpecséttel. E pecsét széle vonallal nem határolt, ovális és növényi ornamentikával díszített pajzson mesteralakszerűen egymásba font B és G betűket mutat, a pajzs fölött kétoldalt pajzstartó szalag masniba kötött, felkunkorodó és kétoldalt szívalakban visszahajló redőzött végei láthatók (3. kép).

Wier, hernach benentte Gregor Posch,⁴³ diser zeidt statrichter der khö(niglichen) freistatt Oedenburg, Melchior S. Berthalani⁴⁴ unnd Michael Treüsl,⁴⁵ beede des innern rahts daselbst, thuen khundt meniglichen woh diß zu verlesen fürkhumbt, daß vor unns khumen ist der erber Schomodi Janosch, burger zu Raab, und bett unns unserm burger Pettern Tschabi⁴⁶ aufzuerlegen auf sein burgerlichen aydt zeugnus zu geben wegen des Magior Ferenzen, auch burger zu Raab, so zu der Neüstatt hernach gestorben; waß er von ime in sein leben geltt an-treffendt geherdt, welliches wier ime der pillikheidt weegen nicht abschlagen sollen: Tschabi Petter sagt, wie er in der Neüstadt weegen des grossen wassers⁴⁷ bleiben miessen, sei er sambt zwaien von Raab und einem von Güns zu dem Magiar Ferenzen gangen und ime angeredt, warumb er in sollichen fistern gwölß lig, er solle den wiertt bitten, daß er ime ein anders zimer laß. Andtwordt ime der khrankh, er khan mit dem wiertt nicht reden, hadt sich Petter erpotten, er will den wiertt selbst von seinetweegen ansprechen. So er alßbaldt gethan, und von dem wiert bewilligt worden im fuerhaus zu legen. Haben alßdan den khrankhen hinaufgeweist, und die zwen von Raab, auch der von Güns in zwaien punngln daß geltt gezeldt. Er aber Petter habe khain geltt angriffen, allain gesehen, daß undter dem khlein geltt neün ganze und zwen halbe taller sein gewest, daß geltt aber in dem dritten punkhl sey nicht gezeldt worden, allain der khrankhe mann also gewüsst, wievill desselben gelts ist. Hadt auch Ferenz die zwen von Raab gebetten, sie sollen daß geltt mit inen haimbfueren. Aber sie haben sich entschuldigt, und sie miessen von ehe gehn Rechnitz,

⁴³ Posch Gergely (életére adatok: 1580–1597†) 1580-tól a városi belső tanács tagja, eközben 1585/86-ban és 1589/90-ben városbíró, 1596/97-ben polgármester; 1583-ban a kereskedőtársulat céhmestere. HÁZI: Soproni polgárcsaládok I. 153–153. (1466. sz.)

⁴⁴ Szentbertalan Menyhért nemes és soproni polgár (életére adatok: 1587–1619; 1620-ben néhai), 1587-ben Nemes Miklós polgármester leányát feleségül véve kerül valószínűleg a csallóközi Somorjából Sopronba. 1589-től a belső tanács tagja, eközben 1598/99, 1603/4 és 1609/10-ben polgármester. 1596-tól a kereskedők társulatának tagja. HÁZI: Soproni polgárcsaládok II. 897. (10861. sz.)

⁴⁵ Treusel Mihály soproni polgár, Treusel Sebestyén polgár fia (életére adatok 1579–1609, 1610-ben néhai), 1589-től belső tanácsos, 1595-ben városbíró, de a városi tanáccsal való vitája, majd pere miatt leköszönt; 1609-ben belvárosi házában tűz ütött ki, amely tűzvészt okozott. HÁZI: Soproni polgárcsaládok I. 363. (3901. sz.)

⁴⁶ Kiskomáromi nemes Csaby Péter, soproni polgár és háztulajdonos (életére adatok: 1587–1602). HÁZI: Soproni polgárcsaládok I. 300. (3199. sz.)

⁴⁷ Vö. RÉTHLY: Időjárás események 102. ugyan nem tud a nyugati határszélen esőzészről, Sopronban száraz évet említettek. A Lajta 1590. augusztusi áradására lásd a 27. jegyzetet.

möcht inen den wegen undterwegens ein unglückh widerfahren, sondern zugleich den wiertt gebetten, er wölle solliches geldt zu sich nemen unnd ime angezeigt, daß alles geldt sibenundneinzig taller ist. Welliches der wiertt auf unsern bitten nicht woll abschlagen khünnen, mit vermelden, der khrankhe soll solliches geltt verpetschieren. Andtwortd der khrankh darauff es wär unvonnöthen, er will im darumb woll vertrauen. Hadt der wiertt daß geldt zu sich genohmen, so sei er alßdann darvon gangen, wisse weiter nichts.

Zu urkhund hab ich, obbenentter Gregor Posch stattrichter dise bekhandtnus gedachtes burgers mit meiner aigen handschrift unnd pedtschafft verfertigt. Datum, ut supra, den 19 Februarii, anno 91^{isten}.

Gregor Posch stattrichter

in der khon(iglichen) freistatt

Odenbürg in Hungern manu propria

6.

Bécsújhely, 1591. február 22.

Albrecht Schneider és Hans Feszl bécsújhelyi belső, Blasius Hornstein külső tanácsstagok és polgárok, illetve Christoff Englieb ügyvéd, bécsújhelyi lakos igazolják, hogy jelenlétükben Georg Zerrer bécsújhelyi polgár egyezséget kötött Somogyi Jánossal arról, hogy a nála elhunyt Magyar Ferenc pénzbeli hagyatéka címén további 20 tallért kifizet Somogyinak, de Somogyi többet nem követelhet, többé nem adósa.

StAWN Scrin. O 190/6. Félbehajtott papíron (egy bifoliumon), díszített kiemelt W kezdőbetűvel, a harmadik oldal felett hullámos lapteteji díszítéssel, a szöveg alatt a második oldal rektóján hat, egyetlen papírfelzettel letakart gyűrűspecséttel, amelyek rajzolatai nem vehetők ki. A pecsétek közül az első és második a szöveg szerint a felek, tehát Somogyi és Zerrer pecsétje, a továbbiak a szöveg sorrendjében Albrecht Schneider és Hans Feszl bécsújhelyi belső, Blasius Hornstein külső tanácsstagok és polgárok, illetve Christoff Englieb ügyvéd, bécsújhelyi lakos gyűrűspecsétje. A második oldal verzóján a szöveg írásával azonos kézzel tartalmi megjelölés: *Vertrag zwischen Schomodi Janosch von Raab und Georg Zerer, der Zerer hat ein geferdigten beihanden.*

Wir, hernach benante Albrecht Schnaitter,⁴⁸ Hanns Feszl,⁴⁹ beed des inern, Blasii Hornstain des aussern raths, all drey burger, und Christoff Englieb procurator und inwoner,⁵⁰ all vier alhie zur Neustatt und von ainem ersamen rath alda, hierzue verornde bekhenen hiemit offentlich, nachdem der ersamb und weiß Schomody Janosch, burger und handlßman zu Raab, zu dem ersamen beschaidnen Geörgen Zerer mauer, auch burger alhie zur Neustatt, wegen des bey ime Zerer abgeleibten Maigor Ferenzen gehabtens gelts, noch über die zuvor emphanzen funffzig taller und vierundvierzig ungerisch, und was auch auf gedachtes Magiorn Ferenzen begrebnus gangen, dieweil die völlige anforderung sibenundneünzig taller androffen, sprich und anforderung gehabt; uns aber bede thail, was wir hierinen außspechen werden, das sy darbey entlich bleiben wellen, die sachen auff und übergeben haben, das wir demnach

⁴⁸ Albert Schneider bécsújhelyi polgár, 1590-ben és 1591-ben is a tizenkét tagú belső tanács tagja. MAYER: Geschichte II/1. 64.

⁴⁹ Hans Feszl (Weszl) bécsújhelyi polgár, 1590-ben és 1591-ben is a belső tanács tagja. MAYER: Geschichte II/1. 64.

⁵⁰ Englieb személyét egyelőre nem tudtam azonosítani. A város ügyvédje (Sachwalter) általában jogi doktor, és az udvar környezetében Bécsben tartózkodott. MAYER: Geschichte II/1. 68.

disen außspruch gethan, das Geörg Zerer aus guetten willen und kainer gerechtigkeit allain zu ehrn aines ersamen raths und uns den verorden zu gefallen, damit merer uncosst und andere ungelegenhaitten überhaben, sonderlich die obrigkeit derhalben weiter nit molestiert werde, vorermelten Schomody Janoschen für seine anstatt des abgeleibten Magior Ferenzen bißhero gehabtten anforderung zwainzig taller erlegen und daneben den uncossten, so er auf den abgeleibten die zeit, er bey im gewesen, und was er auch in anderweg in seinem leben und nach desselben ableiben außgeben, sowoll auch den zinß, allerdings fallen lassen, also das ain thail zu dem andern über disen außspruch, wie dan auch aller uncossten aufgehabt worden, ainichen weitern zuespruch des abgeleibten Magior Ferenzen wegen weiter nichts mer zu sprechen, zu suechen, zu fodern, noch zu bekumen haben soll, in kain weiß, welchem bede tail also nachzukomen versprochen, angelobt und zuegesagt, es ist auch was sich under dessen zwischen inen in unfreundlichkeit machte zuegetragen haben, allerdings auffgehbt worden, wie dan ain tail dem andern darüber die hand geben und sich alles guets gegeneinander erbotten haben. Es ist auch geredt und beschlossen worden im fahl überlang oder kuerz andere mer zu^a oftgedachtes abgeleibten Magior bey vilernenten Geörg Zerer verlassnen gelts und anders, es sey von erbschafft behaltens oder schulden wegen zuespricht haben wolten, das men der Zerer noch seine erben ainiche antwort zu geben nit schuldig sein, sonder solches alles bey dem Schomody Janoschen erzuecht werden solle. Wie er dan den Zerer, seine erben auch die statobrigkeit alda hierinen allen nacht(ai)l und schaden zu halten^b zuegesagt treulich und one gevärte. Des zu warem urkund ist dise vergleichung in schriftten verfasst und jedem thail, so das begert, under unser anfangs ernenter commissarien gewöndlichen pedschiern verferdiget, ain exemplar ervolgt worden doch uns, unsern erben, und pedschiern an schaden, also haben auch die partheyen selbst der Schomody Janosch und Geörg Zerer zum ersten ire pedschier hierunder gestelt. Beschechen zu der Neustatt, den zwenundzwainzigisten Februarii, anno etc. ainundneünzig.

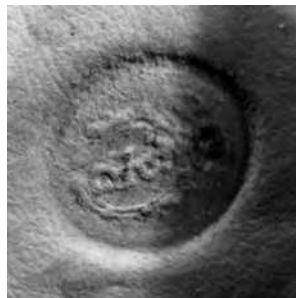
^a zu] *előtte kihúzza*: so ^b zu halten] *utána kihúzza*: und

1. kép
Tobias Graff győri harmincados
gyűrűspecstje 1590. szept. 27-i
levelén (2. sz.)

2. kép
Somogyi János győri polgár
gyűrűspecstje 1590. okt. 1-i
elismervényén (3. sz.)

3. kép
Posch Gergely soproni bíró ma-
gánpecstje az 1591. febr. 19-i
tanúsítványon (5. sz.)

FORRÁSOK

- AMB = Archiv hlavného mesta Bratislavy (Pozsony Főváros Levéltára)
 A/XXIV.1 = Magistrát mesta Bratislavy (Pozsony város tanácsa)
 2a6 = Sitzungsprotokolle des Stadtrats und Index, 1589–1606
- GyEL = Győri Egyházmegyei Levéltár, Győr
 GyKHHt = A győri székeskáptalan hiteleshelyi levéltára
 Felv. jkv. III. = Felvallási jegyzőkönyv 3. köt. 1569–1580
 Felv. jkv. IV. = Felvallási jegyzőkönyv 4. köt. 1581–1589
 Felv. jkv. V. = Felvallási jegyzőkönyv 5. köt. 1590–1594
 Felv. jkv. VI. = Felvallási jegyzőkönyv 6. köt. 1597–1617
 Felv. jkv. X. = Felvallási jegyzőkönyv 10. köt. 1649–1655
- GyKMLt = A győri székeskáptalan magánlevéltára
 Th = Theca
- StAWN = Stadtarchiv Wiener Neustadt (Bécsúj helyi Városi Levéltár), Wiener Neustadt (Bécsúj hely)
 Scrin. = Scrinium

SZAKIRODALOM

- BUTTLAR: Stadtarchiv = GERTRUD BUTTLAR: Das Stadtarchiv Wiener Neustadt. Pro civitate Austriae. Informationen zur Stadtgeschichtsforschung in Österreich. Heft 13. (1991) 9–16.
- DOMANOVSKY: Mázsaszekér = DOMANOVSKY SÁNDOR: Mázsaszekér. In: Emlékkönyv Fejérpataky László életének hatvanadik, történetírói működésének negyvenedik, szemnáriumi vezetőtanárságának harmincadik évfordulója ünnepére. Írták tanítványai. Szerk. SZENTPÉTER Y IMRE. Budapest, 1917. 37–74.
- GECSÉNYI: Gazdasági és társadalmi változások = GECSÉNYI LAJOS: Gazdasági és társadalmi változások Győrött a 16–17. század fordulóján. In: Tanulmányok Győr és vidéke történetéből. Szerk. GECSÉNYI LAJOS. Győr, 1978. 5–21. Másodközlése: Uő: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk. KATONA CSABA. Győr, 2008. 71–90. (Az utóbbi oldalszámaira hivatkozom.)
- GECSÉNYI: Győr 1526 után = GECSÉNYI LAJOS: Győr városa 1526 után. Arrabona 18. (1976) 195–221. Másodközlése: Uő: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk. KATONA CSABA. Győr, 2008. 25–52. (Az utóbbi oldalszámaira hivatkozom.)
- GECSÉNYI: Győr kereskedelmi kapcsolatainak = GECSÉNYI LAJOS: Győr kereskedelmi kapcsolatainak történetéhez a XVII. században. In: Emlékkötet Győr szabad királyi városi jogállásának 250. éves jubileumára. Szerk. BANA JÓZSEF – HORVÁTH JÓZSEF. (Győri tanulmányok 13.) Győr, 1993. 103–118. Másodközlése: Uő: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk. KATONA CSABA. Győr, 2008. 255–270. (Az utóbbi oldalszámaira hivatkozom.)
- GECSÉNYI: Győr kereskedelmi szerepe = GECSÉNYI LAJOS: Győr kereskedelmi szerepének változása a 16. században. Arrabona 26–30. (1991) 23–43.
- GECSÉNYI: Városi önkormányzat Győrött = GECSÉNYI LAJOS: Városi önkormányzat Győrött a XVII. században. Arrabona 22–23. (1986) 99–127. Másodközlése: Uő: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk. KATONA CSABA. Győr, 2008. 133–164. (Az utóbbi oldalszámaira hivatkozom.)

- GERHARTL: Matthias Fuhrmann = GERTRUD GERHARTL: Der Barockhistoriograph P. Matthias Fuhrmann, OSPPE, als Retter des Wiener Neustädter Stadtarchivs. *Scrinium. Zeitschrift des Verbandes Österreichischer Archivare*. Heft 4. (1971) 37–44.
- Győr vm. jkv. I. = Győr vármegye nemesi közgyűlési és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái. I. köt. 1580–1616. A regesztákat készítette: GECSÉNYI LAJOS. Győr, 1990.
- HÁZI: Soproni polgárcsaládok I–II. = HÁZI JENŐ: Soproni polgárcsaládok 1535–1848. 1–2. köt. Budapest, 1982.
- HUSZÁR: Habsburg-házi királyok pénzei = HUSZÁR LAJOS: Habsburg-kori királyok pénzei. (*Corpus nummorum Hungariae*. Magyar egyetemes éremtár III. 1.) Budapest, 1975.
- IVÁNYI: Városi polgárjog = IVÁNYI BÉLA: A városi polgárjog keletkezése és fejlődése figyelemmel Buda és Pest városokra. (Statistikai közlemények 84/1.) Budapest, 1936.
- KÁDÁR: Patrona Hungariae-társulat = KÁDÁR ZSÓFIA: Az urak Patrona Hungariae-társulata a 17. században. In: Jezsuita jelenlét Győrben a 17–18. században. Tanulmányok a 375 éves Szent Ignác-templom történetéhez. Szerk. FAZEKAS ISTVÁN – KÁDÁR ZSÓFIA – KÖKÉNYESI ZSOLT. Győr, 2017. 307–333.
- KÁDÁR – B. SZÉKELY: Adattár = KÁDÁR ZSÓFIA – B. SZÉKELY DOROTTYA PIROSKA: Adattár a 17. századi magyar országgyűléseken szereplő egyháziakról. *Történelmi Szemle* 64. (2022) 533–626.
- LAKATOS: Győr II. = LAKATOS BÁLINT: Győr város önzagazgatási szervezetei a 15. század derekától a 16. század végéig. In: Győr története II. 1447-től 1773-ig. Szerk. Horváth József. Győr, 2023. (megjelenés alatt).
- LENGYEL: Győr város levéltára = LENGYEL ALFRÉD: Győr város levéltárának története. *Levéltári Közlemények* 30. (1959) 52–88.
- MAYER: Geschichte II/1. = JOSEF MAYER: Geschichte von Wiener Neustadt. Bd. II. Wiener Neustadt in der Neuzeit. 1. Teil. Wiener Neustadt als Grenzfestung gegen Türken und Ungarn. Wiener Neustadt, 1927.
- OBORNI: Kora újkori latin forrásszövegek = OBORNI TERÉZ: A kora újkori latin nyelvű forrásszövegek kiadásáról. *Fons* 7. (2000:1) 1. sz. 67–75.
- OROSS: Győri vár helyőrsége = OROSS ANDRÁS: A győri vár és helyőrsége a 17–18. század fordulóján. *Arrabona* 53–56. (2015–2018) 145–168.
- PÁLFFY: Veszprémi végvár = PÁLFFY GÉZA: A veszprémi végvár fő- és vicekapitányainak életrajzi adattára (16–17. század). In: Veszprém a török korban. Felolvasóülés Veszprém török kori emlékeiről. Szerk. TÓTH G. PÉTER. (Veszprémi múzeumi konferenciák 9.) Veszprém, 1998. 91–187.
- RÉTHLY: Időjárási események = RÉTHLY ANTAL: Időjárási események és elemi csapások Magyarországon 1700-ig. Budapest, 1962.
- ROHR: Extreme Naturereignisse = CHRISTIAN ROHR: Extreme Naturereignisse im Ostalpenraum. Naturerfahrung im Spätmittelalter und am Beginn der Neuzeit. (Umwelthistorische Forschungen 4.) Köln–Weimar–Wien, 2007.
- Stadtatlas Wiener Neustadt = Österreichischer Städteatlas 1. Lieferung. Wiener Neustadt. Wissenschaftliche Gesamtleitung: FELIX CZEIKE – RENATE BANIK-SCHWEITZER, Redaktionelle Leitung: FERDINAND OPLL, Kartographische und technische Leitung: ERICH KOPECKY. Kommentar zur Siedlungsgeschichte von GERTRUD GERHARTL. Wien–Linz, 1982. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/OsterreichischerStadtatlas-osterreichischer-stadteatlas-1/wiener-neustadt-529D/> (A látogatás ideje: 2022. dec. 21.)
- SZENDE: Magyarországi német források kiadása = SZENDE KATALIN: A magyarországi német nyelvű források kiadásának elvei és gyakorlata. *Fons* 7. (2000:1) 49–62.
- SZENDE: Polgárnak lenni = SZENDE KATALIN: Polgárnak lenni. A polgárjog megszerzésének elvei és gyakorlata a késő-középkori Sopronban. *Urbs. Magyar Vároستörténeti Évkönyv* 1. (2006) 85–107.

- TAKÁTS: Komáromi vizahalászat = TAKÁTS SÁNDOR: A komáromi vizahalászat a XVI. században. 1–2. közl. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 4. (1897) 425–445., 485–509.
- Tanácsülési jkv. I., VII., VIII. = DOMINKOVITS PÉTER: Győr város tanácsülési és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái. I. köt. 1600–1605. VII. köt. 1631–1636. VIII. köt. 1637–1641. (Városi Levéltári Füzetek 4, 13, 14.) Győr 2001, 2011, 2013.
- Telekkönyv = Győr város telek- és házösszeírásai 1564–1602. Grund- und Hausverzeichnisse der Festungstadt Győr/Raab 1564–1602. Átírta, bev. GECSÉNYI LAJOS. (Városi Levéltári Füzetek 7.) Győr, 2003.
- TRINGLI: Hatalmaskodások = TRINGLI ISTVÁN: Hatalmaskodások a középkori Magyarországon. (Monumenta Hungariae historica. Magyar történelmi emlékek. Dissertationes. Értekezések.) Budapest, 2022.
- VILLÁNYI: Győr helyrajza = VILLÁNYI SZANISZLÓ: Győr-vár és város helyrajza, erődítése, háztelek- és lakossági viszonyai a XVI. és XVII. században. Győr, 1882.

DEATH IN WIENER NEUSTADT

The Inheritance of János Somogyi, a Merchant of Győr and Ferenc Magyar,
1590–1591

This case study presents six documents discovered in the Stadtarchiv Wiener Neustadt. These sources add to our knowledge of Győr's late 16th-century society and trade relations, which are scarcely known in detail. In the summer of 1590, a Győr citizen, Ferenc Magyar, traded a salted fish consignment at the Austrian town's Assumption Day fair. His goods were a product that could be mass-produced in Győr and exported to the West. He received the consignment, plus 97 forints, as a loan of goods from a fellow trader, János Somogyi, a citizen of Győr. He rented accommodation in the house of Georg Zerrer in Innere Ungarngasse in Wiener Neustadt. Before he could sell the fish, however, he fell seriously ill. Some merchants from Győr and Kőszeg, who were still stranded in the city because of the sudden flooding of the River Leitha/Lajta, visited him at his lodgings. At Magyar's request, these merchants counted some of the money he had with him and entrusted Zerrer with its safekeeping. Magyar died soon afterwards. Zerrer buried him and handed over the fish and the remaining 50 Forints (as "Thalers") 44 Hungarian Denars to Georg Preidl, the Mayor of Wiener Neustadt. After learning of the death, János Somogyi attempted to recover his cargo and collect his debts. At the end of September 1590, he asked the city of Győr and Tobias Graff, a surveyor (*tricesimator*) from Győr, for a certificate to this effect. The city wrote the testimonies in Latin, while the surveyor's German language letter supplemented them. Somogyi presented them on 1 October in Wiener Neustadt, where he received the fish and the money. However, 42 Forints were missing, so he maintained his claim against Zerrer. At the beginning of 1591, in possession of further letters in Latin and German from the cities of Győr and Sopron, Somogyi travelled again to Wiener Neustadt, where, after paying a further sum of 20 Forints, he finally settled with Zerrer on 22 February 1591. Although the two countries had a joint ruler, in this case of a subject of the Kingdom of Hungary who had died 'abroad', the small amount of money involved probably prevented the matter from reaching the 'state', i.e. the chamber level.

Bálint Lakatos